

oralitate și având statutul unor autocaracterizări, „crâmpetele de viață” se îndepărtează de aspectele „profesional-științifice” ale existenței, permițându-i cititorului să vadă „omul” din spatele gramatichianului, care cunoaște atât satisfacții (de exemplu, popularitatea pe care a avut-o printre studenți, construirea cabanei de la Gădălin și modernizarea uliței, concediile în străinătate, agapele de după organizarea admiterii la facultate), cât și insatisfacții (starea materială precară din copilărie și adolescență, discursul citit cu ochelarii spariți și cu lucrarea la dinți neterminată). Prin aceste „segmente memorialistice”, Domnia Sa își creionează portretul cu degajare, umor („Dacă va fi înstrăinat [locul de la Gădălin], voi suferi și în lumea de dincolo”, „numai când am stat singur în Franța am consumat o jumătate de tonă de... grătare cu cartofi prăjiți”, „Poate că dacă ne-am fi dat osteneala mai mult l-am fi făcut [pe câine] să scrie cu laba și n-ar fi fost de mirare să ia testul ortografic din prima în anul I”), ironie („s-a abținut de la una și de la alta și-a murit... sănătos. Grozavă realizare!”) și sinceritate absolută (experiența lectoratelor în străinătate, incidentele de la admiterea la facultate, meditațiile la gramatică, avansarea de la asistent universitar la conferențiar, preferințe și excese alimentare).

Lucrarea se încheie cu o serie de fotografii care ne descoperă frânturi de viață (de familie sau profesională) și care vin parcă să confirme caracterizările din partea introductivă. Sunt surprinse, astfel, cele trei „slăbiciuni” ale profesorului: familie, gramatică, tâmplărie, această secțiune având un caracter spectaculos și intim.

Volumul dobândește valoare prin tematica generoasă, prin ținuta științifică, dar mai ales prin caracterul său evocator. Se remarcă, de asemenea, prezența grafică deosebită care îi conferă eleganță. Este o carte scrisă cu „sufletul”, un „deliciu”, în care se vorbește aproape cu evlavie despre G. G. Neamțu, întrucât reprezintă un model uman și științific.

ANDREEA-NORA POP
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21
andreea_nora_pop@yahoo.com

ANDREI DĂNILĂ, ELENA TAMBA (DĂNILĂ), *Dicționar de cuvinte și sensuri recente*, București, Editura Litera, 2014

În colecția „Dicționarul elevului deștept” a Editurii Litera a apărut în 2014 un *Dicționar de cuvinte și sensuri recente* (de aici înainte, DCSR). Este, așa cum observă o prea binevoitoare recenzentă a lucrării (Iulia Barbu, în LR, LXII, 2014, nr. 3, p. 448–451), continuarea unui *Dicționar ilustrat de cuvinte și sensuri recente în limba română*, scos în 2011, la Litera Internațional, de aceiași autori, Andrei Dănilă și Elena Tamba (Dănilă). Mărturisim că nu am avut acces la versiunea ilustrată din 2011 a dicționarului (la Biblioteca Academiei, nu se găsește nici una dintre cele două lucrări), dar am putut achiziționa ediția din 2014. De ea ne vom ocupa în cele ce urmează.

Trebuie să menționăm din capul locului că am verificat cu scrupulozitate doar prima jumătate a dicționarului, respectiv literele A–L. O vom face însă, mai mult decât sigur, și cu cealaltă jumătate, deoarece DCSR este un reper obligatoriu pentru edițiile viitoare ale *Dicționarului de cuvinte recente* (DCR), coordonat de prof. Florica Dimitrescu, la a cărei următoare ediție lucrăm. Și iarăși trebuie să menționăm din capul locului că ne-am apropiat de DCSR fără a ști (am aflat mai târziu) că unul dintre autori (Elena Tamba-Dănilă) este lexicolog-lexicograf de profesie, cercetător la Institutul de Filologie „Alexandru Philippide” din Iași, angrenat în elaborarea *Dicționarului limbii române* al Academiei. Tocmai de aceea, ne simțim obligați să ridicăm ștacheta exigenței mai sus decât am fi dorit să o facem.

Prima obiecție serioasă impusă de DCSR este însuși titlul lui, care s-ar presupune că delimitează porțiunea de lexic de care se ocupă: „cuvintele recente”. „Sensurile” din titlu sunt, pe de o parte,

inutile, pentru că toate dicționarele conțin cuvinte polisemantice (deci sensuri), iar pe de altă parte, pentru că operează o discriminare, omițând, voit sau nu, din titlu construcțiile fixe, de tipul sintagmelor recente, prezente însă, spre lauda autorilor, în DCSR. *Dicționar de cuvinte recente* ar fi fost un titlu suficient, dar bănuim că autorii ieșeni au dorit să se diferențieze și să se distanțeze de lucrarea cu acest titlu inițiată de dna Florica Dimitrescu (ed. I – 1982, ed. a II-a – 1997, ed. a III-a – 2013). În lingvistica românească, prof. Florica Dimitrescu, de la Universitatea din București, este cel care a introdus, în prima ediție a DCR, conceptul de „cuvânt recent”, circumscriind această categorie lexicală în masa neologismelor de care se ocupă, de pildă, *Dicționarul* lui Constant Maneca și Florin Marcu, tipărit și retipărit în numeroase ediții după 1961. Conceptul de neologism este, în lingvistica noastră, prea larg, adunând sub umbrela sa termeni care circulă deja de câteva secole. Este motivul pentru care dna profesoară Florica Dimitrescu a propus sintagma „cuvinte recente”, care acoperă mult mai puțin decât tranșa temporală a neologismelor și mult mai mult decât cuvintele noi, noutățile lexicale de ultimă oră, pe care le include. Orice cuvânt este întâi nou, apoi recent și, în sfârșit, neologism.

Autorii declară în *Cuvânt-înainte* că DCSR „explică inovațiile lexicale actuale”, împrumuturi sau creații interne apărute „mai ales în ultimii douăzeci și cinci de ani”. Prefațatoarea lucrării, dna Carmen-Gabriela-Pamfil, îi asigură însă pe elevii deștepți, cărora le este adresat dicționarul, că vor găsi în el „mai toate cuvintele împrumutate din limbi străine și create pe teritoriul limbii române în ultimele patru-cinci decenii”. Pe cine să credem, pe autori sau pe prefațatoare? Oricum, și perioada postrevoluționară, vizată de autori, și cea extinsă peste ultimele două decenii și jumătate de comunism, pe care o decelează prefațatoarea, se încadrează în istoria recentă a lexicului românesc. Din păcate, nefiind un dicționar datat, care să-și propună să consemneze prima atestare a unui cuvânt și, în plus, fiind alcătuit după modelul prăfuit al DN, surclasat ca metodologie de DCR, DCSR greșește socotind „recești” termeni care au o vechime venerabilă în limbă (o parte dintre ei, din domeniul economic și social – ni se atrage atenția în *Prefață* – sunt cuvinte readuse la viață după 1990, odată cu schimbarea realității).

Întâlnim în DCSR cuvinte și sensuri încadrabile în categoria neologismelor (care la ora actuală numai neologisme nu mai sunt) aduse în română de valul de occidentalizare latino-romanică de la sfârșitul sec. al XVIII-lea și din secolul al XIX-lea. Astfel: *dividend* are prima atestare în 1777, conform lucrării lui N. A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*; *debitor* apare în 1780 într-o *Pravilnicească condică*; *confederație* este atestat în 1782 în *Istoria evenimentelor din Orient* [...] a stolnicului Dumitrache; *caracter* „semn de scriere, literă” și *cârcoteală* (sub forma *corcoveală*) apar încă din 1808 în *Hronica românilor* [...] a lui Șincai; *declarație* apare pentru prima oară în 1829 în „Albina românească”; *eclectic* este folosit în 1829 într-o traducere a lui Eufrosin Poteca; *eclectism* poate fi găsit în 1832 în *Condica limbii românești* a lui I. Golescu; *embargo* (sensul 2 din DCSR) se află în 1833 în „Curierul românesc”; *emerge*, *emergent* și *emergență* cu sensul din fizică apar în 1857 într-o introducere în fizică și meteorologie; *cosmopolit* se găsește în teatrul lui Alecsandri; *delabrá* este atestat la Heliade; *economat* apare la Caragiale; *egalitarism* la Macedonski; *excoriație* (și nu *escoriație*, cum apare în DCSR) figurează într-un *Vocabular italiano-român* din 1869; *executor testamentar/judecătoresc* pot fi aflate la mijlocul secolului al XIX-lea; *afiș*, *atentat*, *conserva*, *finanțe* apar într-o antologie de acte de împroprietărire din secolele XV–XIX; *flegmă* „nepăsare” și *jaluzia* (sub forma *jaluzie*) apar la C. Negruzzi; *apostilă* este utilizat de Iacob Negruzzi; *consorțiu* și *conversațiune* sunt folosite în *Scrisorile* lui Ion Ghica către Vasile Alecsandri; *coaliză* poate fi găsit în 1878 în *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul* a lui Bălcescu; *amplitudine* apare în 1897 la Petru Poni, *Elemente de fizică*; *cec*, *cotă*, *cotat* apar în 1896 într-un *Curs de contabilitate în partidă dublă*; *condescendent* apare la I. G. Sbiera în 1899; *impozit* apare tot în 1899 într-un manual de drept constituțional și administrativ. Ș.a.m.d.

Peste acest strat de cuvinte, care numai recente nu sunt, aparținând primului val de neologizare occidentală a românei, întâlnim în DCSR o mulțime de noutăți lexicale ale secolului XX. O primă categorie o constituie termenii despre care știm cu certitudine că au în limba noastră o existență între 100 și 75 de ani. Astfel, de pildă, *criză economică* apare în 1901 în „Sămănătorul”; *accept*, *asigurat* (sensul 1 din DCSR), *debită* apar în 1904 într-un *Curs complet de corespondență comercială cu explicarea terminilor comerciali*; *bursă* „instituție unde se negociază hârtii de valoare” apare în

1905 la Iorga, în *Istoria românilor în chipuri și icoane*; **fisc** apare în 1906 tot la Iorga, în *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească*; **cont curent** apare în 1910 la I. C. Panțu, *Procent, promil, interese și teoria conturilor curente*; **epilator**, tot în 1910, într-un *Dicționar al sănătății*; **aberant**, **agreat**, **alegeri**, **alopatie**, **asigná** (sensul 1 din DCSR), **asignat** (sensul 1 din DCSR), **alimentar**, **amenajare**, **asigurator**, **autonomie universitară** (sub forma *autonomia universităților*), **bonificație** apar în *Dicționarul Academiei* (DA), tomul I, literele A–B din 1913; **comportá** apare în 1915 în „Monitorul oficial”; **dragú** apare în 1916 la Gr. Antipa, în *Pescăria și pescuitul în România*; **dancing** apare în 1924 în *Dicționarul etimologico-semantic al limbei române* de Al. Resmeriță; **hidroplanul** a fost inventat de un inginer român în 1925 (vezi DCR³, s.v.); **depavá**, **drive** (sensul din sport), **editorial**, **excedent bugetar** apar în *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi (CADE)* al lui I.-A. Candrea din 1926; **converti**, **depunător**, **deviză**, **dezaboná**, **gnom**, **grosso modo**, **import**, **importator**, **impozit**, **impresar**, **imprinat**, **informație**, **infracțiune**, **insolubil**, **ipotecá**, **ipotecar**, **ipotecă**, **irefutabil** apar în dicționarul lui Șăineanu din 1929; **declic** este consemnat, cu ambele sensuri din DCSR, în interbelic; **clientelă** (politică) și **compensator** apar în 1930 în ziarul „Curentul”; **electroacustic** apare în 1930 în „Dacoromania”; **corporatism** apare în 1934 în titlul unei lucrări a lui Mihail Manoilescu; **elevat** apare în 1935 în „Viața românească”; **gecko**, **guano**, **ienibahar**, **indemnizație**, **indisponibil**, **inflație**, **inhalator**, **insolabilitate**, **interimat**, **înmaticula**, **lady** figurează în dicționarul lui Scriban din 1939; **caiet de sarcini**, **casá**, **casație**, **clubist**, **clubman**, **curte de conturi**, **contestator**, **contract social**, **converti**, **monedă convertibilă**, **corpus** apar în *Dicționarul Academiei* (tomul I, partea a II-a – C) din 1940; **decădea** (din drepturi) apare în DA din 1949.

Urcând spre zilele noastre, putem stabili o a doua categorie de neologisme ale secolului al XX-lea care nu se încadrează nici între noutățile lexicale din ultimele patru-cinci decenii pe care ne asigură prefațatoarea că le vom găsi înregistrate în DCSR și cu atât mai puțin în cei douăzeci și cinci de ani pe care autorii declară că i-au vizat. Astfel, aflăm în DCSR o puzderie de cuvinte pe care, chiar dacă nu avem prima lor datare, le putem socoti anterioare anului de apariție a dicționarelor în care sunt consemnate pentru prima oară:

– *Dicționarul limbii române literare contemporane* (DLRLC) din 1955–1956: **abraziv**, **acos-tament** (sensul 1 din DCSR, „fășie laterală de-a lungul unei șosele”), **acreditiv**, **adeziv**, **adipos**, **adrenalină**, **aer condiționat**, **aerosol**, **cardiologie**, **cocaină**, **cocainoman**, **contract (colectiv) de muncă**, **cumul**, **decafeinizat**, **deconecta**, **depune (bani)**, **depunere**, **depilá**, **depilator**, **deponent**, **depozit**, **depozit legal**, **descentraliza**, **descentralizare**, **devalorizare**, **diabolo**, **dietetică**, **dum-dum**, **dumping**, **edem**, **eșalona**, **excedentar**, **a firămâne în expectativă** (dar **expectativă** apare în „Gazeta de Moldavia” în 1854), **extras de cont**, **factură**, **falimentar**, **fariseic**, **federal**, **finanțator**, **finisaj**, **fiscalism**, **fiscalitate**, **fisiune**, **fitoterapie**, **fixativ**, **forfetar**, **fotocopie**, **fototerapie**, **fraudá**, **frigorific**, **geopolitică**, **grafologie**, **granular**, **greva foamei**, **grimeur**, **hoban**, **homosexual**, **hormon**, **hotá**, **impozabil**, **impunere**, **indice**, **inflaționist**, **integrare**, **interacțiune**, **interdependență**, **interplanetar**, **investiție**, **lacrimogen**, **lacto-vegetarian**;

– *Lexiconul tehnic român*, ed. a doua (LTR²), 1955 și urm.: **debrețin**, **decompresie**, **demodulá**, **demodulator**, **demodulație**, **ecart de viteză**, **electocar**, **electrocardiogramă**, **electroencefalografie**, **electroencefalogramă**, **eleron**, **emulgator**, **extrudare**;

– Prima ediție a *Dicționarului de neologisme* (DN), din 1961: **abscons**, **acupunctură**, **adenom**, **aditiv**, **alergic**, **angiom**, **anorexie**, **antioxidant**, **batant**, **biopsie**, **bisexual** (sensul 2 din DCSR), **bovindou**, **business** (ce-i drept, cu definiția „afacere necinstită”), **canabină**, **capotá** (sensul propriu), **cocainomanie**, **cosmetologie** (sensul 2 din DCSR), **deflație**, **democrat**, **deversare**, **donator**, **duran**, **enclavă**, **flaps**, **fotofobie**, **frison**, **gag**, **sens giratoriu**, **glicol**, **granulá**, **hanorac**, **ignifugá**, **imbatabil**, **inapetență**, **increment**, **inferență**;

Concluzionând, nu putem fi decât dezamăgiți de abuzul de cuvinte și sensuri din DCSR (socotite, prin urmare, a fi recente) care, de fapt, sunt neologisme... mai vechi. Dacă DCSR ar fi fost alcătuit pomind de la texte, așa cum s-a procedat în cazul DCR, și dacă autorii ar fi adoptat criteriile și metoda de lucru propuse de DCR, nu ar fi fost prezentate drept cuvinte noi formațiuni lexicale al căror „certificat de naștere” datează de pe vremea sincronizării lexicale a românei cu limbile occidentale, pe la sfârșitul sec. al XVIII-lea și în sec. al XIX-lea. Nu putem să nu ne întrebăm cum este posibil ca doi cercetători tineri, deschiși, prin definiție, spre nou și care se presupune că vor împinge

cercetarea înainte, să se întoarcă la modele precum *Dicționarul de neologisme*, nedat și neilustrat cu exemple. Ne hazardăm a afirma că mai tineresc și mai profesionist lucrat este, în pofida limitărilor ideologice la care obliga epoca deșistă, DLRLC (1955), care măcar avea citate scoase din presă și din opere beletristice. DCSR, în schimb, chiar atunci când catadicsește să ilustreze un sens, o face cu texte construite de autori, nu cu mostre de limbă vie, reală.

DCSR păcătuiește prin metodă, care e principalul lui punct slab. De pildă, autorii nu și-au propus să indice etimologia/modelul la cuvintele compuse și la sintagmele din interiorul unui articol. Sub *acord*, de exemplu, se indică „din fr. *accord*, it. *accordo*, germ. *Akkord*”, dar nici la *acord-cadru*, nici la sintagmele din structura articolului (*acord comercial*, *acord de plăți* etc.) nu se precizează modul de formare sau etimonul străin, ca să putem ști dacă avem a face cu un compus intern sau cu un calc ori cu un împrumut. Alt exemplu: la *caiet de sarcini* nu se arată că este un calc după fr. *cahier des charges*. Și asemenea semnalări-reproșuri ar putea continua pe pagini întregi.

Să relevăm și alt tip de greșală de metodă: indicarea în paranteza finală a etimonului originar al cuvântului, așa cum se procedează în DN și în DEX, chiar dacă sensurile noi au explicații etimologice diferite. Astfel, la *indentare* se indică „cf. fr. *indentation*”. În franceză, *indentation* (ortografiat fără accent ascuțit pe „e”, care e vocală nazală) înseamnă: „Découpage, échancrure en coup de dent. Synon. dentelure, endenture” (vezi www.cnrtl.fr), deci „dantelură”. *Indentare* trebuie pus în realitate pe seama engl. *indentation*, care înseamnă, exact ca în română, „the leaving of space or the amount of space left between a margin and the start of an indented line” (*Collins English Dictionary*). Termenul a devenit cunoscut odată cu editoarele de text de tipul Word, în ale căror meniuri de comenzi îl aflăm.

Alt exemplu, ales la întâmplare, de etimologie abordată greșit: adj. *compatibil* a căpătat în limbajul computerelor două sensuri recente (și nu doar unul, cum consemnează DCSR), unul referitor la componentele hard („care poate fi conectat cu alt dispozitiv fără echipamente intermediare”) și altul referitor la componentele soft („care poate rula pe alt computer fără a avea nevoie de adaptări”). Originea acestor sensuri noi este diferită de a adjectivului *compatibil* din limbajul comun. Nu mai putem vorbi de un etimon francez, cum indică DCSR, ci trebuie invocat engl. *compatible*. Într-un dicționar serios, dedicat nu numai elevilor, dar și cititorilor isteți, în secțiunea dedicată provenienței trebuie indicat, dacă este cazul, etimonul pentru fiecare sens în parte.

Tot la capitolul indicații etimologice eronate, semnalăm cazul lui *biocatalizator*, despre care DCSR afirmă că provine „din fr. *biocatalyseur*; cf. engl. *biocatalyst*”, ceea ce vrea să sugereze că am avea a face cu un împrumut. Or, ca și cazul lui *catalizator*, format din *cataliza* + *-tor*, după modelul fr. *catalyseur*, *biocatalizator* este un calc, nu un împrumut. Indicația etimologică exactă ar trebui să fie: din *bio-* + *catalizator*, după fr. *biocatalyseur*.

La fel, *acostament* s-a format după, nu provine din fr. *accotement* (este deci calc, nu un împrumut).

Uneori, etimonul indicat în DCSR este de-a dreptul fantezist: *aloe vera* este un nume din latina botanică, explicarea prin fr. *aloès* fiind complet neștiințifică. *Alcoolaser* este explicat prin franceză, dar invenția pare a fi rusească, datorată unei firme din Sankt-Petersburg.

Nu există în DCSR o modalitate uniformă de a marca distincția dintre xenisme și împrumuturile (parțial) adaptate. Despre *account executive*, *account manager* se spune că provin din engleză, dar *acknowledgement* este socotit cuvânt englez. Chiar termeni din aceeași familie sunt explicați diferit. Astfel, *advertising* este socotit xenism (aflăm că este „cuv. engl.”), pe când *advertiser* ar fi un anglicism, dacă nu chiar termen complet adaptat, din moment ce se indică la etimologie „din engl. *advertiser*”. La fel, *after-shave* se spune că vine din engleză, pe când *after-school* ar fi cuvânt englez. Iar exemplele iarăși pot continua pe pagini întregi.

În prea multe locuri din DCSR ne împiedicăm de ortografieri greșite ale etimonului francez: *annotare*, *béhaviorisme*, *bérline*, *bétabloquant* (dar la *bêta* accentul e bine pus), *bijoux* etc. Se vede treaba că noile generații de lexicografi nu mai stăpânesc franceza la nivelul părinților și bunicilor lor... Păcat!

Indicațiile etimologice incomplete sunt, și ele, supărător de numeroase. Despre *acut* din terminologia muzicală (*registru acut*) ni se spune, preluând cu lejeritate indicația din dicționarele noastre de limbă, că ar proveni din latină și italiană, ignorând calchieră francezului *aigu*. *Avocado* este explicat doar prin spaniolă, excluzând filiera engleză. *Acquis comunitar* este socotit a proveni „din

fr. *acquis communautaire*”, când el este un calc parțial. *Anticearcăn* este socotit formație internă (din *anti-* + *cearcăn*), excluzând o posibilă influență franceză (calchierea fr. *anticernes*). Etc.

În sfârșit, pentru a încheia observațiile referitoare la etimologie, semnalăm cazul s.n. *bic*. DCSR susține că am avea două omonime, *bic*¹, aparatul de bărbierit de unică folosință, și *bic*², instrumentul de scris cu pastă. Și se indică pentru *bic*¹ „den. com.”, iar pentru *bic*² „din fr. *bic*”. Este, de fapt, unul și același cuvânt, nu o denumire comercială, cum spune DCSR, ci o marcă înregistrată, proprietate a Société Bic, cu sediul în Clichy, Franța, sub care se vând pixuri cu pastă, aparate de ras, brichete și alte asemenea produse ale societății de consum. Și pentru că, în ordine cronologică, primul produs comercializat sub marca Bic a fost pixul de unică folosință, este normal ca el să fie și primul în dicționar, brichetele și aparatele de ras urmându-l.

(Facem aici, până la următoarea ediție a DCR, cuvenita rectificarea etimologică de sub voce *bic*, în sensul menționării faptului că este o marcă înregistrată a Société Bic. Și, pentru că tocmai am ieșit, din fericire teferi, dintr-un proces intentat de un deținător de mărci comerciale, îi sfătuim pe autorii de dicționare și pe editorii lor să acorde atenție felului în care reflectă mărcile înregistrate, ca să nu se trezească târâți prin tribunale de avocați care nu au altceva de făcut și nimic de pierdut.)

Să revenim însă la *indentare*, s.f., care ne... imerge în alt tip de erori: explicarea sensului. Definiția din DCSR arată astfel: „(inform.) Plasare a programelor pe linii pentru scrierea cât mai clară a acestora. • Alinierea unui paragraf la dreapta sau la stânga față de marginile documentului”. Ordinea celor două sensuri ar trebui însă inversată, pentru că cel de al doilea din DCSR este, de fapt, cel general, folosirea din limbajul informatic nefiind decât o extindere sau aplicare a lui. În plus, pentru precizie și claritate ambele definiții ar trebui reformulate, după cum urmează: „Retragere a unui rând, de obicei primul, sau a unui paragraf față de marginea stângă a textului. • (inform.) În special în codul sursă, retragerea unui rând sau a mai multor rânduri pentru a face mai vizibilă structura piramidală a textului”.

Un exemplu de definire restrictivă este oferit de *știrist*, explicat în DCSR ca „persoană care prezintă știri în direct, la un post de radio sau de televiziune”. Nu este greșit, doar că acest sens este unul specializat, restrâns din mai largul „redactor care lucrează într-o redacție de știri”, pe care îl găsim în DCR³ (ediție pe care autorii DCSR nu au consultat-o, la bibliografie figurând doar DCR², din 1997). O atestă două citate din presa ultimilor ani: „O. B., președintele Sindicatului Unit al Știriștilor, și-a dat demisia din agenția Rompres, care a revenit luni la numele de Agerpres [...]” (ziare.com 21 VII 2008) și „Ca să fie cu adevărat o știre, o informație trebuie să aibă câteva însușiri. Trebuie să fie, înainte de orice, nouă. [...] Riscul este, desigur, ca *știristul* să caute trufandale cu orice preț” („România literară”, nr. 14/2004). În primul citat, evident, la Rompres nu poate fi vorba de prezentatori de radio și TV, iar în cel de-al doilea *știristul* nu este doar prezentatorul, ci însuși „creatorul” știrii, cel care face ca o întâmplare să devină, și prin felul în care este consemnată, o știre.

Englezescul *body* este definit în DCSR ca „lenjerie de corp pentru femei”. Nu „un anumit tip de lenjerie pentru femei”, ci, pur și simplu, „lenjerie de corp pentru femei”. DCR³, la care facem trimitere pentru a afla sensul exact, îl definește ca „tricou cu chilot dintr-o singură piesă, mulat pe trup, cu sau fără mâneci”, iar în primul citat, din 2009, se vorbește despre „o linie de body-uri pentru nou-născuți”. Așadar, un *body* nu este nici exclusiv „lenjerie de corp”, nici exclusiv „pentru femei”. Se dovedește, dacă mai era nevoie, cât de importante sunt citatele de limbă reală, de la care trebuie să pornească alcătuirea unui dicționar.

Crawl și *scroll* nu sunt sinonime decât la un nivel superficial: desemnează, ambele, un text în mișcare pe ecranul computerului ori al televizorului, dar fiecare termen este specializat pentru un anumit tip de scurgere: orizontală (*crawl*) sau verticală (*scroll*).

Semne de întrebare ridică și definițiile din DCSR pentru *alterare*, *compatibil*, *imersiune*, *integră* etc.

Nu constatăm în DCSR preocuparea constantă de a ilustra explicarea unui sens cu enunțuri care să lămurească, prin context, semnificația. Ne scapă rațiunile pentru care autorii au simțit nevoia să creeze scurte propoziții pentru a exemplifica, de pildă, sensurile lui *activă* (1. „poți activa funcțiile ascunse ale telefonului”; 2. „acel sportiv activează la clubul sportiv de 10 ani”; 3. „dușurile reci activează circulația sângelui”), dar nu au procedat la fel în cazul lui *aplică*. Iar exemplele de asemenea

inconsecvențe ar putea continua, din nou, pe pagini întregi. Uneori, la același cuvânt, sensurile sunt tratate diferit. Sub *compatibil*, de pildă, primul sens, cel din medicină, are un exemplu ilustrativ (*ficatul donatorului este compatibil*), pe când sensul al doilea, cel din domeniul computerelor, nu mai este ilustrat cu un exemplu, fie el și construit de autorii dicționarului. Sub *creditor*, numai ultimul sens, al patrulea, este ilustrat cu un exemplu. Ș.a.m.d.

Citatele exemplificatoare cele mai potrivite pentru a concretiza o definiție de dicționar sunt cele extrase din texte reale (literare, jurnalistice, științifice, tehnice etc.), iar nu cele fabricate de autorul dicționarului. În această privință, tradiția lexicografiei românești oferă modele incontestabile. Pentru faza de început, să-l menționăm pe August Scriban, cu al său *Dicționarul limbii românești* (publicat în 1939–1940, dar alcătuit cu cel puțin un deceniu mai înainte), care își ilustrează definițiile (nu însă pe toate!) cu citate create de el însuși, după modelul Larousse. Un pas înainte face *Dicționarul Academiei*, continuat de *Dicționarul limbii române*, ilustrate cu citate din presă, din literatura beletristică ori de specialitate. La fel sunt ilustrate și *Dicționarul limbii române literare contemporane* (1955–1957) sau *Dicționarul limbii române moderne* (1958). Mai aproape de noi, ilustrat este și *Dicționarul de cuvinte recente* (ed. I, 1982; ed. a II-a, 1997, ed. a III-a, 2013) al prof. dr. Florica Dimitrescu. Citatele din DCR fiind, în majoritatea cazurilor, extrase din presă, dicționarul devine și unul istoric, primul care consemnează datarea cuvintelor noi din limba română și singurul care oferă o imagine a frecvenței cuvintelor noi și a (ne)rezistenței lor în timp. Un dicționar cu adevărat valoros pornește în alcătuirea lui și în redactarea fiecărui articol de la contextele în care a fost consemnat cuvântul, iar nu (cum, din păcate, se întâmplă prea adesea) de la alte dicționare. Doar un asemenea dicționar, care are în spate munți de fișe și care este construit pornind de la ele, poate oferi informații prețioase despre originea cuvântului nou (deductibilă în multe cazuri din context), despre stabilitatea lui în limbă (dacă este un *hapax legomenon* sau dacă, dimpotrivă, este relativ frecvent și cu drept de cetate în lexicul românesc).

În lipsa contextelor concrete avute în vedere de autorii DCSR pentru a introduce un cuvânt în dicționar (conform principiilor care au stat la baza alcătuirii *Dicționarului de cuvinte recente*, cel puțin două și din surse diferite), ne pot spune autorii când a pătruns și în ce măsură a pătruns, de pildă, *abalienare* în română? Termenul este rar (un latinism) și în engleză, de unde a fost adus. Întrebarea noastră este însă: cine l-a adus? Vorbitorii sau autorii dicționarului? Nu putem răspunde, pentru că nu avem ilustrarea prin citate. Tot astfel, este oare un termen ca *artnapping* introdus de autorii dicționarului pornind de la mesaje reale sau a fost propus pentru că apare în dicționarele altor limbi? Nu putem ști... Tot astfel, să-i credem pe cuvânt pe autorii *Marelui dicționar de neologisme* (2000) și pe cei ai DCSR că *acceptanță* are în română sensul „fază a unui dialog, a unei relații interpersonale, realizată pe baza încrederii ori a consensului de idei”, când dicționarele limbii engleze nu consemnează sub *acceptance*, despre care DCSR spune că ar sta la originea cuvântului românesc, o asemenea definiție? Nu cumva *acceptanța* este, ca și *locația*, o traducere nefericită a unui termen englezesc care are deja în română un corespondent bine înrădăcinat (*accept*, *acceptare* în cazul primului și *loc* în cazul celui de-al doilea)? Nu putem afla, pentru că nu ni se oferă contexte ilustrative. Sau există oare în română un verb *anxietă*, pe care nu l-am întâlnit niciunde? Dacă nu ni se oferă fie și un singur context în care a fost depistat, avem dreptul să ne îndoim de existența lui altundeva decât în DCSR.

Înainte de a termina, să mai semnalăm și o greșeală de accentuare pe care am depistat-o (vor mai fi fiind și altele): *asigurător* (corect: *asigurator*).

O problemă de accentuare interesantă prezintă s.n. *maracas*. DCSR optează pentru accentuarea din spaniolă și engleză (*ma-rá-cas*, pl. lui *maráca*). DCR și, pe urma lui, DEX-S, apoi DN³, MDN, DEX 98, DEX 09, DOOM, *Dicționarul de termeni muzicali* din 2010 și *Dicționarul enciclopedic* (1993–2009) optează pentru accentuarea din franceză (*ma-ra-cás*). Forma redundantă de pl. *maracase*, consemnată de DCR, considerată corectă de către DEX-S și de dicționarele ulterioare, a obligat la crearea artificială a unui sg. *maracas*. Oricum, accentuarea pe ultima silabă din română (și aici facem cuvenita rectificare în DCR) indică un intermediar francez pentru spaniolul *maracas*.

Următoarea intrare din DCSR, după *maracas*, este *maracuja*, glosat „fructul pasiunii”, despre care ni se spune că este „cuv. fr.” și că se pronunță „maracúia”. Cuvântul nu se pronunță așa cum indică DCSR nici în engleză, nici în franceză, nici în portugheza braziliană. Francezii îl pronunță și

ortografiază cu „dj” (deci *ma-ra-cu-djá*), dar preferă sinonimul *grenadille*, iar englezii, care l-au luat din portugheză, îl scriu și rostesc fără „d”, cu accentuare oxitonă (*ma-ra-cu-já*). Din nou, pârdașnica de limbă franceză le joacă festa autorilor DCSR.

Dar nu doar franceza, ci și engleza le întinde capcane autorilor DCSR care, de pildă, despart un *dressing*¹ „sos rece turnat peste salate” de un *dressing*² „loc destinat păstrării îmbrăcăminții”. Este vorba, de fapt, de două sensuri ale unuia și aceluiași cuvânt. Niciun dicționar al limbii engleze nu le tratează ca omonime. Nici nu ar avea de ce, pentru că originea comună și înrudirea semantică sunt evidente: îmbrăcămintea depozitată într-un loc special este menită să acopere, tot astfel cum sosul acoperă salata.

Observațiile de până aici, la care s-ar putea adăuga altele nenumărate, nu doresc să minimizeze în niciun fel valoarea DCSR sau munca și competența autorilor. Trebuie salutată pasiunea tinerilor care se dedică studierii neoneologismelor din limba română, chiar dacă lucrările lor sunt pline de greșeli. Să ne amintim însă aforismul maiorescian: „Înțelegerea răului este o parte a îndreptării”.

ALEXANDRU CIOLAN
București, str. Borșa nr. 4,
bloc 1A, scara B, ap. 21, sector 1
alex.ciolan@gmail.com.

JOAN VENY, *Petit atlas lingüístic del domini català*,
vol. V, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, 354 p.

Atasele lingvistice, la peste o sută de ani de la publicarea celui de referință al lui Jules Gilliéron, constituie și în prezent una dintre modalitățile cele mai eficiente de studiere a graiurilor populare. Ele au cunoscut, în timp, o extraordinară diversificare, atât în privința spațiului la care se referă (de la atlase regionale, de dimensiuni variabile, la atlase ale unor unor familii de limbi, continentale etc.), cât și a metodelor de prezentare și de prelucrare a materialului dialectal, inclusiv prin utilizarea mijloacelor tehnologice moderne.

Atlasul lingvistic al domeniului catalan realizează o îmbinare reușită între tradiție și inovație, publicând răspunsurile obținute în anchete în volume cu hărți mari (format 300/420 mm), punctual, în transcriere fonetică (ALDC) și, în paralel, în volume cu hărți mici (în format A4), interpretative, în culori, însoțite de comentarii lingvistice, realizate prin selectarea celor mai reprezentative chestiuni din volumele mari (PALDC9. Dacă pentru volumele cu hărți mici, în culori, ușor de mânuit, accesibile și nespecialiștilor, exista exemplul *Micului atlas lingvistic român*, publicat de Sever Pop (ALRM I, vol. I, 1938, vol. II, 1940) și Emil Petrovici (ALRM II, vol. I, 1940), cum menționează autorul în *Introducerea* la volumul I al PALDC (p. 7, nota 1), pentru interpretarea lingvistică a materialului dialectal Veny face trimitere la două exemple mai recente, unul din domeniul romanic (*Petit atlas linguistique de la Wallonie*, vol. I–III, Liège, 1990–1995, redactat de Jean Lechanteur *et alii*) și altul din domeniul germanic (*Kleiner bayerischer Sprachatlas*, München, 2005, de Manfred Renn și Werner König; cf. și <https://www.bayerische-landesbibliothek-online.de/sprachatlas>). Autorul își propune ca PALDC să fie un atlas ușor de consultat, cu hărți analitice și sintetice, care să ofere, asemenea ALRM, prin folosirea culorilor, o reprezentare rapidă și sugestivă a distribuției areale a unor cuvinte și a unor particularități fonetice sau de altă natură, îmbogățit cu comentarii lingvistice interpretative, care „lipsesc” din ALRM, dar a căror lipsă, precizăm noi, o regreta Sever Pop: „Ar fi fost util, o spun și aici, să fi dat o interpretare sumară a fiecărei hărți, pentru ca cei neinițiați să poată utiliza cu cât mai mare folos această contribuție despre limba noastră, realizată cu atâtea jertfe” (ALRM I, vol. I, *Introducere*, p. 24).

Fiecare volum al PALDC conține un număr variabil de hărți selectate dintre hărțile și listele cu material necartografiat din volumul corespunzător al ALDC (*Atlas lingüístic del domini català*) în funcție de interesul lingvistic, urmărindu-se mai ales variația formală și lexicală.